

cent, sed loquentes de dissolubilitate matrimonii rati, eam spectant solum prout a facto alterius coniugum pendere potest, et proinde mentionem solum faciunt professionis religiosae ipsum dissolventis. At 2) adest e contrario consensus Canonistarum, qui hac in re certe merentur audiri; qui consensus iam aetate s. Antonini communis erat (cf. locum inferius citatum) quique illud profecto efficiebat ut doctrina Theologorum non posset dici in Ecclesia communis. Nunc vero 3) habetur quoque consensus Theologorum: « Nullam (ait Bened. XIV. Quaest. canon. q. 479) de potestate Summi Pontificis moveri amplius posse quaestionem in eo quod attinet ad dispensandum super matrimonio rato et non consummato, cum hodie opinio affirmativa inter Theologos et Canonistas sit communis et in praxi recepta, uti notorium est ».

Itaque certum est a pluribus seculis plures Romanos Pontifices dispensasse super matrimonio rato. Constat id de Martino V et Eugenio IV ex testimonio s. Antonini in Sum. Theol. p. III. Tit. 1. Constat de Paulo III et Pio IV testificatione Navarri in Enchirid. c. 22, tum de aliis usque ad Pium IX (Cf. Perrone De Matrim. Tom. III. pag. 509 in nota 115). Iam vero 1° cum id fecerunt tot Pontifices, censuerunt certe se id posse facere sive ex principiis directis id certo scientes, sive ex principio reflexo, quatenus liceret eis sequi opinionem probabilem id docentem. Atqui utrum dicas, id certe consequitur, ergo e sententia tot romanorum Pontificum probabile est saltem nullum exstare certum testimonium ex Scriptura ac Traditione, quod huic potestati adversetur. Ceterum 2° exercitium adeo continuatum huius potestatis in re tanti momenti, cuiusmodi est sacramentum, per Vicarium Christi, cui Spiritus Sanctus assistit in regenda Ecclesia, exercitium vero ab Ecclesia non improbatum, quod certe fieri debuisset, si ponas id non convenire cum doctrina revelata et Romanos Pontifices proinde noluisse quaestionem de honestate rei finire, idcirco exercitium tandem ab universa Ecclesia aequivalenter probatum, argumentum est sufficiens potestatis eiusdem; eodem enim modo solent alia quaedam iura primatus demonstrari. Sane si haec potestas deesset, per huiusmodi dissolutionem matrimonii rati Ecclesia causa esset ut contra id quod per se honestum est ageretur, cum sic dissoluti alias contrahunt nuptias, quae reapse non forent nisi concubitus; atqui Deus, etsi permittere possit ut hic aut ille Pontifex secundum suam privatam opinionem agens aliquid minus honestum admittat in suo regimine, attamen permittere nequit ut universa Ecclesia seu Pontifex agens secundum Ecclesiae sensum sit harum turpitudinum promotor; ergo.

Dices Alexandrum III. c. licet de Sponsa duorum, cum docuerit

sponsalia de praesenti non solvi per sequens matrimonium consummatum, quod invalidum e contrario est, affirmare quod aliqui e praedecessoribus suis aliter iudicaverint: possunt ergo in huiusmodi particularibus iudiciis errare Rom. Pontifices. Respondeo 1° heic non agi de aliquibus Pontificibus, sed pluribus plurium seculorum continuata serie id concedentibus, Ecclesia non aliter iudicante, ita ut vere dici possit, hoc esse iudicium Ecclesiae, non tantum huius aut illius Pontificis secundum suam privatam sententiam agentis. Verum 2° quid prohibet nos hoc pacto censere quod ita egerint illi Alexandri III praedecessores eo quod censuerint sibi inesse auctoritatem dispensandi super matrimonio rato, ita ut pro potestate sua valide decernere potuerint valere matrimonium secundum? quin opus sit affirmare eos secutos esse quorundam opinionem, qui censebant reapse per subsequens matrimonium consummatum dissolvi praecedens ratum. Ita exempla haberentur huius potestatis exercitae a Romana Sede ante Martinum V. Huiusmodi factum praedecessorum ait Alex. III non obstare responsioni suae, in qua sane de intrinseca tantum dissolubilitate matrimonii agit, quam negat. Dices: si ita res se habuit, ii praedecessores reapse non iudicarunt aliter ac Alexander III, ut ipse dicit, cum de re prorsus diversa agerent, nullaque esset oppositio inter eos. Adverte 1) id obiter a Pontifice dici, eiusque verborum intelligentia determinari poterat a litteris Salernitani Episcopi, ad quem rescribit; quare opus non fuit ut latius declararet in quo ipse a praedecessoribus dissentiret. Adverte 2) verba Pontificis non referenda esse ad doctrinam quam tradit, sed ad conclusionem practicam, nimirum *compellendum esse virum redire ad priorem coniugem, quamvis quidam praedecessores aliter aliquando iudicaverint*, decernentes nempe ut cum secunda manere posset: cur vero? id non dicit Pontifex, sed censere licet, quia dissolverunt prius matrimonium ratum.

Huc probabiliter quoque spectat, quod iam innuimus Th. XV. n. IV responsum Gregorii II ad Bonifacium, quod refertur etiam a Gratiano Causa 32. q. 6. c. *quod proposuisti*: nosque loco citato retulimus.

Potestatem hanc inesse Romano Pontifici probatur quoque ex eo quod possit Rom. Pont. dispensare in voto etiam sollemni Religionis: porro vinculum huius fortius est cum dissolvat matrimonium ratum, ergo et vinculum matrimonii rati solvere potest. Praeterea potestas solvendi et ligandi facta Rom. Pont. amplissima. est eosque actus omnes exercere potest, qui necessarii vel utiles sint rectae gubernationi Ecclesiae; atqui potestatem hanc Ecclesiae utilem esse ipsa Ecclesia universa nos docet, probans exercitium eiusdem. Ergo.

Quare Romanus Pontifex solvit matrimonium ratum potestate vicaria Dei, quae est ipsa potestas primatus, quae est potestas ordinaria ipsius Pontificis.

At nonne vinculum matrimonii **et** utriusque obligatio ad alterum est res iuris divini, in huiusmodi **autem** Papa dispensare nequit? Respondeo, seposita quaestione **utrum** in iure divino identidem Papa dispensare valeat (qua de re in **ultima** thesi), heic non habere locum proprie dispensationem: non enim **perseverante** lege relaxat Pontifex pro hac vel illa persona obligationem eius, quemadmodum faceret e. g. si manente matrimonio dispensaret **coniuges** a mutua obligatione, sed solvit ipsum vinculum matrimonii. **Quae** quidem solutio non est actus potestatis legislativae sicut est **dispensatio**, sed est actus alter plenitudinis potestatis solvendi efficax ex **se** ipso sive ex opere operato! Cf. quae dicemus in **ultima** Thesi.

X. Quaeres, cur ergo per tot **secula** nunquam usi sunt Pontifices hac potestate? Respondeo 1) id **certum** non esse, cum nulla sint testimonia positiva quae id doceant, et si praedecessores Alex. III et Gregorius II ea usi sunt, **etiam** ante Martinum V et ante millesimum exempla huius rei **exstant** in historia. 2) Non usus potestatis non est per se indicium **defectus** potestatis; non usus **autem** per aliquod tempus, cum alio **tempore** exstat positive usus, nihil prorsus probat. Porro et plures **rationes** esse potuerunt cur Pontifices hoc iure non uterentur, **sicut** olim non utebantur potestate dispensandi in impedimentis **dirimentibus**, vel quia non petebatur dissolutio, vel quia non censebant Pontifices tum expedire ut ea potestate uterentur, vel **etiam**, si vis, quia notitia huius potestatis sive extensionis potestatis **solvendi** **etiam** ad hunc effectum, nondum satis explicata erat in Ecclesia, **quamvis** implicite credita in fide primatus.

Pontifices vero, qui negant **nisi** per professionem solvi matrimonium ratum, loquuntur de **dissolutione** intrinseca, vel de ea quae quodammodo in potestate hominis sit; hic enim libere potest ponere eam conditionem, qua Deus **vinculum** solvit.

XI. Dices: ergo matrimonium **ratum** dici debet solubile. Respondeo negative, sed per se est et **dici** debet insolubile. Ille enim contractus, ut ab initio diximus, **est** per se insolubilis, qui intrinsece dissolvi nequit; quod si **extrinsece** solvi potest, erit per accidens solubilis. Ita votum ex natura sua **est** vinculum perpetuum, quamvis auctoritate superioris solvi possit.

Quaeres quomodo id cohaereat cum verbis Christi: *quod Deus coniunxit, homo non separet*. Respondeo optime cohaerere secundum ea, quae diximus initio **huius** thesis. Cum enim Pontifex dissol-

vit, non homo, sed Deus separat, potestate namque vicaria Dei agit Pontifex.

XII. Praeter haec vero matrimonium ratum solvi nequit. Nam intrinsece non potest solvi; extrinsece vel solvitur auctoritate Vicarii Dei vel lege divina, posita aliqua conditione ex parte hominis: atqui haec lex non adest nisi pro professione religiosa; huius enim tantum mentionem facit Traditio et ius canonicum, quod diserte excludit id quod videretur posse hunc effectum habere, nempe susceptionem ordinis sacri, « cum nec iure divino (quoad ordinem ipsum) nec per sacros canones (quoad votum annexum) id reperitur statutum » ait Ioannes XXII. *Extrav. antiquae De Voto*. An vero possit Rom. Pont. universali lege decernere, ut matrimonium ratum posita certa conditione dirimatur, puta susceptione ordinis sacri, vel subsequente matrimonio consummato, disputant Theologi, sed difficile est partem negantem demonstrare. Cf. Sanchez L. II. D. 43. De potestate Pontificis circa matrimonia consummata sed contracta ante baptismum dicemus th. seq.

XIII. Ex doctrina heic tradita de solubilitate matrimonii rati forte argumentum colliges contra statutam in praecedentibus thesibus intrinsecam indissolubilitatem hoc pacto. Sive extrinsece sive intrinsece solvatur, verum est matrimonium, tum quoque cum sacramentum est, solvi; falsum est ergo quod ratio potius indissolubilitati faveat, nisi velimus dicere legem Christi minus conformem esse rationi: porro quae incommoda attulit ratio pro suadenda indissolubilitate intrinseca, nonne pariter valent pro extrinseca? Utraque idcirco vel neutra dissolubilitas concedenda est. Respondeo. Ingens est discrimen inter utramque dissolubilitatem. Per dissolubilitatem enim intrinsecam redigitur pene coniugalis societas ad conditionem contractus mutabilique hominum voluntati pravisque cupiditatibus subicitur: per extrinsecam vero dissolubilitatem soli Deo coniugium subordinatur, cuius lege vel delegata auctoritate unio coniugalis solvitur, propriam indolem retinens naturalis institutionis. Quemadmodum vero falsum est perinde esse quod votum Deo nuncupatum dissolvi valeat auctoritate privata voventis aut Dei ipsius vel Rom. Pontificis nomine Dei agentis, ita falsum est perinde esse asserere coniugio dissolubilitatem aliquam extrinsecam aut intrinsecam. Porro ratio bene consultata non dissuadet dissolubilitatem plenam nisi intrinsecam. Ceterum, quod saepe repetendum est, causa intrinsecae plenae indissolubilitatis est positiva institutio Dei.

Nec incommoda, quae attulimus in praeced. Th. contra divortium, valent pro hac, quam defendimus, extrinseca dissolubilitate. Nam 1° quae supponunt divortium fieri post consummatum matri-

monium, heic non habent locum. 2° Si qua sunt incommoda, vim suam amittunt propter excellentius bonum, cum agitur de professione religiosa. 3° Cum dissolutio matrimonii rati, quae fit a Romano Pontifice, fiat ab independente auctoritate, ex certis causis, uno saltem petente coniuge, ob bonum quod reapse in utrumque redundet, nec laxantur frena cupiditatibus, nec amor castus minuitur, sed solum certis in casibus ubi minus prudenter facta est unio, remedium coniugibus exhibetur: quo quidem satis compensantur si qua incommoda timenda forent.

THESIS XXVI.

Docemus praeterea matrimonium infidelium etiam consummatum solvi extrinsece posse cum, altero ad fidem converso, alter renuit cohabitare aut non sine iniuria Creatoris aut damno spirituali fidelis, tum posse extrinsece solvi auctoritate Romani Pontificis.

I. Hi sunt Ecclesiae canones hac in re. « Nunquam vivente uxore licite poterit aliam etiam ad fidem conversus habere, nisi post conversionem ipsius illa renuat cohabitare cum ipso, aut etiamsi consentiat, non tamen absque contumelia Creatoris vel ut eum pertrahat ad mortale peccatum ». *c. Gaudemus De Divort.* « Si alter infidelium coniugum ad fidem catholicam convertatur, altero, vel nullo modo vel non sine blasphemia divini nominis vel ut eum pertrahat ad mortale peccatum, ei cohabitare volente, qui relinquatur, ad secunda, si voluerit, vota transibit ». *c. Quanto ibid.* Dissolubilitas ergo matrimonii etiam consummati in infidelitate contracti, cum alter coniugium ad fidem convertitur, sub his conditionibus est intelligenda. Quare non dicimus quod ipsa susceptione baptismi solvatur coniugium; hoc enim falsum est, cum per baptismum non solvantur coniugia, sed crimina dimittantur, *c. d. Gaudemus*, idque paulo inferius probabimus. Sed supradictis conditionibus existentibus potest iure divino dirimi vinculum matrimonii, quando autem et quomodo dirimatur, dicemus postea. Porro doctrina haec est communis Theologis et Canonistis (cf. s. Thomam q. LIX. a. 5. Suarez L. II. D. 74) tradita a Patribus, ut Ambrosio in Luc. L. VIII. n. 2. « Si omne coniugium a Deo est (non quidem quomodocumque, sed secundum integram formam divinae institutionis) omne coniugium non licet solvi. Et quomodo Apostolus dixit: quod si infidelis discedit, discedat? in quo et mirabiliter noluit apud christianos causam residere

divortii, et ostendit non a Deo omne coniugium ». Scilicet iuxta Ambrosium illud coniugium dicitur esse a Deo, quod est exactum ad normam divinae institutionis et quod initur in cultum et honorem Dei: huiusmodi vero non est matrimonium infidelium. Pariter Chrysostomus. hom. XIX. in c. 7. 1. Corinth. « quid est autem, si infidelis discedit, discedat? Ut si iubet te sacrificare aut sociam esse impietatis propter matrimonium aut recedere, melius sit διασπασθῆναι τὸν γάμον, καὶ μὴ τὴν εὐσεβείαν ». Doctrina est firmata praxi Ecclesiae per plurima secula a Sede Romana sollemniter sancita; decreta enim ex iure canonico superius allata, ab Innocentio III profecta sunt et a Gregorio IX in ius canonicum, quo universa Ecclesia regitur, translata. « Certum est (ait Benedictus XIV, De Synod. L. VI. c. 4) infidelium coniugium ex privilegio in fidei favorem a Christo Domino concessio et per Apostolum 1. Corinth. VII promulgato, dissolvi, cum coniugum alter christianam fidem amplectitur, renuente altero in sua infidelitate obdurato cohabitare cum converso, aut etc.»

II. Itaque origo huius doctrinae est Traditio Apostolica, quam Paulus scripto consignavit 1. Corinth. VII, idque testatur Innocentius III, *c. d. Quanto*; verbis enim recitatis subdit: « Et in hoc casu intelligimus quod ait Apostolus: *si infidelis discedit, discedat; frater enim vel soror non est servituti subiectus in huiusmodi* ». Sed non minima difficultas est in colligenda artificialiter hac doctrina ex verbis Apostoli. Ea sunt, v. 12 seq. *Nam ceteris ego dico, non Dominus. Si quis frater uxorem habet infidelem et haec consentit habitare cum illo, non dimittat illam. Et si qua mulier fidelis habet virum infidelem et hic consentit habitare cum illa, non dimittat illum. Sanctificatus est enim vir infidelis per mulierem fidem et sanctificata est mulier infidelis per virum fidem... Quod si infidelis discedit, discedat; non enim servituti subiectus est frater aut soror in huiusmodi: in pace autem vocavit nos Deus.* Adverte primum fratrem et sororem heic esse qui per baptismum Ecclesiae aggregati sunt: nam huiusmodi christianos Paulus alloquitur et eos qui tantum catechumeni essent, licet fideles, nomine fratrum Ecclesia non est dignata. De baptizatis ergo sermo est.

Porro ex verbis Apostoli illud certum est baptismo non solvi coniugium. Nam etiam post baptismum unius, frater dicitur *habere uxorem* infidelem, et mulier *habere virum* infidelem: praeterea si per baptismum ipso iure solveretur coniugium, Paulus haud hortaretur fidelem non dimittere infidelem, sive dimissionis nomine intelligatur diremptio vinculi, sive separatio quoad habitationem: si enim prior intelligatur, ea dimissio iam esset impossibilis; si altera, cum non sint amplius vir et uxor, nulla est ratio cur maneant simul;